

Andere artikelen zijn beter toegankelijk. Zij gaan over oefenaars (hulppredikanten), over gereformeerde missionaire predikanten en over vrouwelijke dominees. De persoonlijke betrokkenheid van de auteur van laatstgenoemd artikel: Lieke A. Werkman, 'Op eigen wijze? De geschiedenis van de vrouw in het ambt' (254-273), blijkt als zij besluit met de verzuchting dat het maar goed is dat vrouwelijke predikanten inmiddels vanzelfsprekend zijn en niet meer zijn weg te denken, want 'in tijden van secularisatie en individualisering kan de kerk alle krachten gebruiken die zich voor haar in willen zetten'.

Een artikel dat er wat betreft onderwerp uitspringt, is van Marjoke Rietveld-Van Wingerden, 'De predikant als kinderboekenschrijver' (183-205). Predikanten blijken tot het eind van de negentiende eeuw een belangrijke rol te hebben gespeeld in de kinderliteratuur, als schrijver en als criticus. De twintigste eeuw vormt wederom een breuk: het belang van de predikant nam ook in de kinderliteratuur sterk af.

Nynke Gerritsma geeft een korte schets van de bijzondere positie van echtgenotes van predikanten in 'Vriendelijk jegens allen. Predikantsvrouwen rond 1917 en 1972' (274-288). De bronvermelding beperkt zich tot een literatuurlijst. Dit artikel is het enige zonder notenapparaat.

Het jaarboek sluit af met een lijst van afkortingen, personalia van de auteurs en een personenregister.

Mark van Deursen

P.W. Klein, met medewerking van M. A. V Klein-Meijer en I. J. van Houten, ed., *Een beeld van een academie. Mensen en momenten uit de geschiedenis van het Koninklijk Instituut en de Koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen 1808-1998* (Bijdragen tot de geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse academie van wetenschappen III; Amsterdam: Koninklijke Nederlandse academie van wetenschappen, 1998, 233 blz., f35,-, ISBN 90 6984 209 2).

Vooropgesteld: deze bespreker vindt dat er niet genoeg historische boeken kunnen worden uitgegeven. Ook heeft hij geen bezwaren tegen gedenkboeken en gelegenheidsgeschriften. Wel vraagt hij zich af wat toch de ratio geweest kan zijn achter een boek dat honderdnegenentig jaar geschiedenis van de KNAW behandelt. Het is niet een echt jubileum, de Akademie wordt niet opgeheven en er heeft, voor zover wij weten, ook geen paleisrevolutie plaatsgevonden.

Waarschijnlijk heeft de publicatie van dit boek over de Akademie te maken met een 'verantwoording' van haar bestaan tegenover een groter publiek. Immers, het aantal wetenschappelijke instituten en organisaties dat onder de Akademie ressorteert is de laatste jaren zo groot geworden dat gerust gesproken kan worden van wetenschappelijke grootgrutterij op rijkskosten. Dat het een publieksboek moest worden, heeft ook consequenties gehad voor de vorm. Het boek bestaat uit stukjes tekst bij ieder jaar dat de Akademie heeft bestaan, vanaf de oprichting van haar voorganger het Koninklijk Instituut in 1808. Het geheel is gelardeerd met aantrekkelijke en gevarieerde illustraties, zodat in zekere zin gesproken kan worden van een koffietafelboek. Het boek is niet om achter elkaar uit te lezen, zoals de inleiding ook aangeeft, maar meer om af en toe eens ter hand te nemen.

Deze werkwijze heeft voor- en nadelen. Om met de voordelen te beginnen: het boek blijft zeer leesbaar omdat de korte stukjes van soms minder dan een bladzijde zich niet lenen voor ingewikkelde exercities over wetenschappelijke ontdekkingen (al wordt dat lastiger vol te houden naar het einde toe). Een ander voordeel is dat door deze wijze van werken niet louter hoogtepunten zijn opgevoerd. Dat is sympathiek, omdat het ruimte laat voor de mislukkingen, de dwaalwegen en eigenaardigheden van de Akademie en haar meer of minder illustere leden.

Het nadeel van deze aanpak is dat het hier en daar nogal geforceerd aandoet. De lezer heeft soms het idee dat het lemma gevuld móest worden, zoals bijvoorbeeld de beschrijving bij het jaar 1893, waarin wordt gemeld dat het zo lang heeft geduurd voor de Akademie telefoon had.

Omdat het een enorme klus geweest zou zijn voor één auteur om alle 190 stukjes te schrijven is gekozen voor een team van auteurs, waarbij echter de redacteur de bulk voor zijn rekening heeft genomen. Of dat laatste de oorzaak is van het feit dat een zekere meligheid heeft toegeslagen of dat er een andere oorzaak is, dat is niet duidelijk. Maar het aantal badinerende of ronduit flauwe slotzinnen is groot. Naar aanleiding van de treinramp in de Forth of Tay in 1878 heet het: 'Weinigen die zich de dood van 73 mensen herinnerden. Of waren het er 75 geweest?' De reden is dat de bronnen beide getallen noemen.

Het grootste bezwaar is echter dat de caleidoscopische aanpak nauwelijks gelegenheid geeft om een en ander in een perspectief te plaatsen. Zo lijkt het er in dit boek sterk op alsof de leden van de Akademie in de eerste helft van de negentiende eeuw een verzameling gekken en querulanten vormen die van wetenschap weinig kaas hadden gegeten en van de wereld daarbuiten nog minder. Nu kan daar iets van waar zijn en kan het zo zijn dat veel Nederlandse geleerden uiteindelijk 'met hun rug naar de toekomst' (1884) stonden, maar in een historisch werk mag toch ook enige verklaring worden verwacht? Wel wordt aangegeven (1853!): 'nog leek de achttiende eeuw in Nederland niet ten einde'. Over het hoe en waarom geen woord. Bij de bespreking van de verdiensten van de neerlandicus Matthias de Vries (1892, zijn sterfjaar) wordt diens uitgangspunt bij de bestudering van taal geciteerd: 'De taal van vroegere eeuwen, ook de schoonste, schijnt ons alligt lamlendig, houderig of onhebbelijk, wanneer wij niet elk woord, elke uitdrukking, eiken vorm, elke wending *volkomen zóó opvatten als zij in die dagen begrepen werd*' (cursivering van mij-LD). Het lijkt mij dat het aan de geest van De Vries, met name in het eerste deel van het boek, hier en daar ontbreekt.

Het zou flauw zijn alleen maar af te geven op dit fraaie boek. Dit werk geeft tal van aardigheden over de wetenschap en haar beoefenaren, over de organisatie van de wetenschap en het zet ook aan tot nadenken. Bijvoorbeeld werpt het vragen op over de rol van de geleerdenbiografie in de wetenschapsgeschiedenis, over institutionalisering. Is er aan het eind van de twintigste eeuw inderdaad sprake van meer invloed van institutionalisering op de beoefening van wetenschap of durven wij niet meer te schrijven over individuele wetenschapsbeoefenaren omdat ze nog in leven zijn? Of past het gewoon niet in ons paradigma? Het boek laat ook zien dat we in Nederland veel meer zouden moeten doen aan prosopografie van de geleerde stand of misschien ook wel aan onderzoek naar families van wetenschapsbeoefenaren. Voorbeelden genoeg: Vrolik, De Vries, Van der Waals. Kortom, *Een beeld van een Academie* is een boek met bezwaren, een tikje overbodig, maar tegelijk ook een erg aardig boek.

Leen Dorsman

T. Streng, *Geschapen om te scheppen? Opvattingen over vrouwen en schrijverschap in Nederland 1815-1860* (Amsterdam: Amsterdam university press, 1997, viii + 140 blz., ISBN 90 5356 265 6).

Het voorwoord van de schrijfster Nelleke Noordervliet begint al prikkelend. Zij zegt liever de uitgesproken tegenstellingen tussen mannen en vrouwen van de negentiende eeuw te zien, dan de politieke correctheid van tegenwoordig. Ook in de jaren negentig van deze eeuw worden vrouwelijke schrijvers, volgens haar, nog steeds ondergewaardeerd. Mannelijke schrijvers weten zich daarnaast ook beter te organiseren. Vrouwelijke literaire gezelschappen krijgen al snel het